

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Віра Волкова, Оксана Куліда

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького***Анотація:**

У статті актуалізуються можливості підвищення естетичної культури майбутніх вихователів шляхом активної участі у творчій діяльності, а також у навчально-виховному процесі засобами активних методів навчання, зокрема ділових ігор. Естетична культура розглядається як критерій естетичної вихованості, як фактор активізації творчого потенціалу особистості, як єдність естетичних знань, переконань, почуттів, навичок, норм діяльності й поведінки. На етапі, пов'язаному з початком студентського життя, роль естетичного виховання є найбільш важливою. Ефективно виконувати завдання естетичного виховання, зокрема й підготовку студентів до естетичного виховання дітей дошкільного віку, цілком можливо за допомогою форм, методів і засобів активного навчання.

Аннотация:

Волкова Вера, Кулида Оксана. Пути повышения эстетической культуры будущих воспитателей.

В статье актуализируются возможности повышения эстетической культуры будущих воспитателей за счет активного участия в творческой деятельности, а также в учебно-воспитательном процессе посредством активных методов обучения, в частности деловых игр. Эстетическая культура рассматривается как критерий эстетической воспитанности, как фактор активизации творческого потенциала личности, как единство эстетических знаний, убеждений, чувств, навыков, норм деятельности и поведения. На этапе, связанном с началом студенческой жизни, роль эстетического воспитания наиболее важна. Эффективно решать задачи эстетического воспитания, в том числе и подготовку студентов к эстетическому воспитанию детей дошкольного возраста, возможно с помощью форм, методов и средств активного обучения.

Resume:

Volkova Vira, Kulida Oksana. Ways to enhance the aesthetic culture of the future teachers.

The article actualizes capabilities of enhancing the aesthetic culture of the future teachers through active participation in creative activities, as well as in the educational process through active learning methods, such as business games. Aesthetic culture is considered as a criterion of aesthetic education, as the factor of the person's creative potential activation, as a unity of aesthetic knowledge, beliefs, feelings, skills and standards of performance and conduct. At a time associated with the beginning of student's life, the role of aesthetic education is the most important. It is possible to solve the problem of aesthetic education effectively, including the training of students to aesthetic education of preschool age children, with the help of forms, methods and means for active learning.

Ключові слова:

естетична культура; естетичне виховання; активне навчання; творча діяльність.

Ключевые слова:

эстетическая культура; эстетическое воспитание; активное обучение; творческая деятельность.

Key words:

aesthetic culture; aesthetic education; active learning; creative activity.

Постановка проблеми. Реформування системи освіти не можливе без виховання й розвитку творчої особистості, здатної спрямувати свою життєдіяльність у русло гуманістичного розвитку суспільства й саморозвитку на ґрунті засвоєння загальнолюдських цінностей. У цьому процесі значна роль належить вищим закладам освіти. Саме вони посилюють вимоги до особистості майбутнього вихователя дошкільного закладу, до його вміння розвивати духовний світ маленької дитини. Специфіка професійної діяльності педагога, вихователя (незалежно від його спеціалізації) потребує від нього вміння використовувати виховний потенціал мистецтва в духовному розвитку дітей, незважаючи на брак спеціальної художньої підготовки. Розв'язання проблеми естетизації процесу професійної підготовки педагогів вбачається можливим на основі реалізації гуманістичного підходу, згідно з яким особистість не тільки здатна до орієнтації на естетичні, духовні, музичні – загальнолюдські цінності, а й готова до їх реалізації в повсякденній життєдіяльності. Такий підхід вимагає сформованої особистої естетичної культури як складника загальної професійної культури студентської молоді, здатності до прийняття справжніх цінностей мистецтва, готовності до самореалізації відповідно до власних уподобань у складних соціокультурних реаліях сьогодення, зокрема й у художньо-творчій діяльності.

Різні аспекти естетизації професійної підготовки майбутніх учителів у педагогічній науці розроблені М. Киященко, О. Кириченко, О. Коробко, О. Рудницькою та ін. Значний внесок у розробку теорії та практики формування естетичної культури майбутніх учителів зробили вітчизняні педагоги В. Бутенко, О. Буров, І. Зязюн, Н. Миропольська, Г. Падалка, В. Сухомлинський, Г. Шевченко, які розглядали естетичну культуру учителя як основу його духовного життя й невіддільний компонент педагогічної майстерності. Зв'язок естетичної свідомості й мистецтва, становлення й розвиток естетичної діяльності й особистості досліджували О. Буров, Л. Виготський, М. Киященко, Л. Левчук, О. Леонтьєв, О. Лосєв та інші. Питання взаємодії видів мистецтва в педагогічному процесі вивчали В. Дряпіка, Д. Кабалецький, Н. Миропольська, Б. Неменський, Г. Шевченко та ін.; активні форми організації творчої позанавчальної діяльності – О. Кучерявий, С. Мельничук та інші.

Формулювання цілей статті. Мета статті – з'ясувати можливості підвищення естетичної культури майбутніх вихователів у навчально-виховному процесі університету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Естетичне виховання є підсумковим, завершальним елементом системи загального виховання, надає їй закінченості й насичує всю її

структуру сутнісно людським змістом. Це усвідомлювали вже мислителі минулого. Невипадково в найскладніші переломні періоди розвитку суспільства увага до естетичного виховання зазвичай підвищувалась [13, с. 45].

У сучасних умовах, коли відбувається зміна ціннісних орієнтацій у суспільстві, теж відчувається потреба в активізації естетичних факторів, зростає роль цілеспрямованого естетичного виховання. Синтезуючи в собі різноманітні аспекти пробудження творчих сил і здібностей людини, спрямованих на вдосконалення дійсності, воно здатне виступати дієвим засобом формування духовного світу молоді, підсилювати позитивні впливи й налаштовувати вихованців на правильне сприйняття й критику негативного, естетично потворного, на реальну боротьбу з ним, щоб змінити самі життєві умови [6, с. 67].

Підкреслимо, що потяг до прекрасного, уміння бачити в буденному високе становить одну з етнічних ознак українського народу. Головні орієнтири естетичного виховання полягають у тому, щоб навчити кожну особистість жити за неписаними законами краси й шляхетності, сформувати в молодого покоління навички творити прекрасне.

Але сучасний етап сформованості естетичної культури навіть у головних організаторів естетичного виховання – майбутніх вихователів – характеризується певними протиріччями, що пов'язані з браком новітніх педагогічних технологій, спрямованих на розвиток у майбутніх педагогів цієї категорії професійної компетентності, інформаційної грамотності й естетичної свідомості.

Оволодіння естетичною культурою вважається критерієм естетичної вихованості. Естетична культура як складник культури духовної передбачає вміння відрізнити прекрасне від потворного, шляхетне від нищого не тільки в мистецтві, а й у будь-якому вияві життя: у праці, побуті, поведінці людини [11, с. 168–171].

За визначенням М. Верба, «естетична культура людини є стрижневою, базовою властивістю особистості, що дає змогу їй повноцінно спілкуватися з прекрасним і брати активно його творити» [3, с. 16]. Естетична культура охоплює способи й результати діяльності людини й розглядається як механізм, що регламентує й регулює поведінку й діяльність людини, а сама людина є носієм такої культури [4]. Прихильники цього підходу визначають естетичну культуру як єдність естетичних знань, переконань, почуттів, навичок, норм діяльності й поведінки.

Л. Печко й Н. Крилова наголошують на тому, що естетична культура є фактором активізації

творчого потенціалу особистості. Властивість естетичної культури – перетворювати дійсність за законами краси в процесі естетичної діяльності. Естетична культура як інтегрально-особистісне утворення дає змогу творити прекрасне в життєдіяльності й у людських стосунках [5; 10, с. 45].

Високий професіоналізм педагога дошкільного закладу неможливий без пошуку творчого вміння в процесі навчально-виховної роботи створювати й підтримувати гармонію мети, форм, методів, засобів впливу на дітей дошкільного віку для розвитку естетичного виховання [12, с. 176–178].

У процесі професійної підготовки фахівця, незалежно від його профілізації, відбувається формування особистісних якостей, які невіддільні від його професійних характеристик. Усе це підтверджує не лише цілісність, системну єдність впливу різних напрямів освітньо-виховного процесу на становлення особистості майбутнього фахівця, а й засвідчує необхідність забезпечення її достатнього культурно-естетичного рівня. Здатність педагога в усіх ланках своєї професійної діяльності (навчання, виховання, спілкування з батьками) ставити перед собою мету, знаходити шляхи її реалізації на основі добра, краси, гуманних взаємовідносин є можливою лише за наявності належного рівня естетичної культури.

Сучасна наука доводить, що культура кожної людини формується в процесі засвоєння нею культури суспільства. Естетичну культуру слід розглядати як своєрідне дзеркало естетичного багатства того чи іншого народу.

Майбутня робота з естетичного виховання дітей дошкільного віку передбачає:

- володіння вміннями виділяти специфічні естетичні можливості в кожній діяльності, відображати найбільш цінний естетичний матеріал;
- чітко уявляти необхідність того мінімуму естетичних знань і навичок, якими повинна оволодіти кожна дитина різної вікової групи, і визначити рівень естетичної вихованості;
- мати навички організації індивідуальної й колективної естетичної діяльності дітей;
- володіти певним рівнем підготовки до художньо-естетичної діяльності в різних галузях;
- у процесі навчання й виховання впливати не лише на розум і пам'ять, а й на почуття та емоції дитини.

Усе це можливо, якщо майбутній вихователь оволодів усіма естетичними поняттями в педагогічному закладі, де головно відбувається підготовка творчої особистості майбутнього вихователя на основі творчої спрямованості педагогічного процесу [8, с. 28–30].

На основі вчення Л. Виготського про зміну провідного виду діяльності й відповідно характеру активності людини на різних етапах її життя, науковці виводять п'ять основних етапів формування естетичної культури особистості. Перші два періоди – передестетичний і власне естетичний – охоплюють період дошкільного дитинства, коли саме й відбувається формування основних психічних механізмів естетичного відображення, виникають першоеlementи естетичної спрямованості особистості, естетичне ставлення до природи й соціуму. Ось чому так важливо, щоб вихователь дітей дошкільного віку був людиною, обізнаною з мистецтвом і культурою, мав спеціальну естетичну, насамперед музичну, підготовку. На етапі початкового шкільного навчання провідною стає логіко-пізнавальна діяльність. І щоб естетичні почуття не згасли, а розвинулись, необхідно забезпечити кожного вчителя достатнім рівнем естетичної підготовки, почуття прекрасного, щоб він зміг розкрити потенційні естетичні можливості кожного навчального предмета й оволодів методами впливу в навчально-виховному процесі не лише на розум і пам'ять, а й на емоційну й чуттєву сферу особистості учня.

На четвертому етапі, пов'язаному з переходом до юнацтва, початком студентського життя, формування естетичної культури характеризується активним розвитком естетичної свідомості й самосвідомості, естетичної сфери, світогляду молодшої людини. Саме на цьому етапі, коли естетичні орієнтації особливо мінливі, роль естетичного виховання стає дуже важливою. Цьому сприяє оволодіння науковими знаннями з естетики, історії мистецтва, літератури; залучення студентів до різних видів художньо-творчої діяльності, створення здорового естетичного середовища тощо.

Науковці твердять, якщо на попередніх етапах естетичне виховання відбувалося повноцінно, різнобічно, то на п'ятому етапі, пов'язаному з переходом до практичної, професійної діяльності, особистість здатна проявити себе не лише в ролі активного творця, носія естетичних цінностей, певного естетичного досвіду, а й активного транслятора, пропагандиста, вихователя інших людей, прийдешніх поколінь [7]. Отже, саме у студентські роки визначається певне співвідношення естетичного споглядання й естетичної творчості засобами різних видів мистецтв.

Важливою умовою естетичного виховання й формування естетичної культури особистості майбутніх педагогів є творча діяльність.

Творча діяльність студентів – активна форма виховання й водночас прояву естетичного ставлення молоді до мистецтва, що відрізняється особливим естетизмом мети, обраних засобів,

різноманітністю художніх дій, креативністю результату. Відображення життя в різних формах художньо-творчої діяльності співвідноситься з наявним у конкретної особистості естетичним ідеалом, який несе в собі красиве в міру своєї істини, народності, гуманізму, адже людина розглядає й оцінює себе і своє оточення в цьому світі з огляду на усталені суспільні уявлення про прекрасне й потворне, трагічне й комічне, високе й низьке. Саме тому науковці вважають творчу діяльність частиною естетичної діяльності.

У творчій діяльності відбувається формування й водночас відображення духовних потреб особистості. Активна участь людини в художньо-творчій діяльності поступово веде не лише до реалізації її творчого потенціалу, а й якісної зміни її світогляду, переконань, поведінки, перетворення особистості на суб'єкт естетичної діяльності.

Результати наукових досліджень дають змогу дійти висновку про позитивний вплив художньо-творчої діяльності на інші аспекти професійної підготовки й професійної діяльності студентів і випускників, які у студентські роки гармонійно поєднували навчання з творчою діяльністю та мистецтвом. Творчість сприяє реалізації індивідом унікальних потенцій, тому між процесом творчості й здатністю людини до виконання суспільно значущої діяльності, що набуває характеру самореалізації, є прямий зв'язок. Науковці доводять: якщо людина цілком освоїла творчість – і за процесом її впливу й за результатами – значить вона вийшла на рівень духовного розвитку, адже їй доступне переживання моментів єднання всіх внутрішніх позитивних якостей.

Привабливою, престижною й перспективною для молоді є соціокультурна дозвілєва діяльність у межах вільного від навчання часу. Вона визначається як якісно новий рівень використання молоддю свого дозвілля, що виявляється в активній діяльності, спрямованій на особистісний розвиток через засвоєння певної системи знань, цінностей, норм, зразків. Іншими словами, це певний рівень використання свого вільного від навчання часу, що охоплює не лише його обсяг і структуру, а й змістовну, якісну сутність – культурні й соціальні цінності, норми, знання, зразки художньої творчості.

У підготовці майбутніх вихователів дошкільного закладу важливе місце належить різним формам і методам активного навчання.

Досвід активного навчання в системі професійної освіти доводить, що за допомогою його форм, методів і засобів можна достатньо ефективно виконувати цілий ряд завдань, які важко реалізувати в традиційному навчанні:

– формувати не тільки пізнавальні, а й професійні мотиви та інтереси;

– розвивати системне мислення спеціаліста, дотримуватися цілісного розуміння не тільки природи й суспільства, а й себе, свого місця у світі;

– давати цілісне уявлення про професійну діяльність;

– вчити колективно мислити й практично працювати, формувати соціальні вміння й навички взаємодії та спілкування, індивідуального й спільного ухвалення рішень, виробляти відповідальне ставлення до праці, до соціальних цінностей [1, с. 18–20].

Розробка й використання «активних» форм і методів навчання, наприклад ділових ігор і проблемних ситуацій, сьогодні широко застосовуються. Використання їх у підготовці спеціаліста дошкільної освіти з естетичного виховання дітей дає позитивний результат. У діловій грі її учасники виконують професійну діяльність, яка несе в собі елементи як навчальної, так і майбутньої професійної діяльності. Засвоєння знань, формування фахових компетентностей здійснюється як накладання на канву професійної праці в її предметному й соціальному аспектах. Ці знання усвідомлюються не для майбутнього застосування, не абстрактно, а в реальному для учасника процесі інформаційного забезпечення його ігрових дій, у динаміці розвитку сюжету ділової гри, у формуванні цілісного образу професійної ситуації. Крім того, у діловій грі в умовах спільної діяльності кожний студент набуває навички соціальної взаємодії, колективну спрямованість, ціннісні орієнтації й настанови, властиві фахівцю.

Розвиток творчої особистості майбутнього спеціаліста в діловій грі здійснюється внаслідок підпорядкування двом типам норм: компетентних предметних дій і соціальних відносин у колективі. У цих умовах дії набувають значення вчинків, що формують соціальні риси, характер спеціаліста. Дотримання дидактичних і виховних цілей об'єднується в одному потоці соціальної активності навчання, яка реалізується у формі ігрової діяльності. Мотивація, інтерес та емоційний статус учасників ділової гри зумовлюється широкими можливостями діалогічного спілкування та взаємодії на проблемно презентованому матеріалі ділової гри [2; 9, с. 26–27].

Викладач повинен стимулювати самостійність майбутнього спеціаліста, виробляти в ньому впевненість у своїх діях. Деякою мірою ділова гра містить у собі організаторський початок. Будь-який її учасник бере на себе відповідальність, ініціативу, тобто виявляє якості, властиві лідеру. Розкривши свої можливості й радість успіху, студент зуміє закріпити в собі це настільки міцно, наскільки

часто буде виявляти самостійність у подібних ситуаціях. Ділова гра сприяє формуванню педагогічних і дидактичних навичок, спробі виявити себе в естетичному, фізичному, трудовому вихованні [2].

У діловій грі під час її конструювання й застосування реалізуються такі психолого-педагогічні принципи: принцип імітаційного моделювання дійсних умов, принцип ігрового моделювання змісту й форм професійної діяльності, принцип спільної діяльності, принцип діалогічного спілкування, принцип проблемності змісту імітаційної моделі й процесів його розгорнутості в ігровій діяльності. Ці принципи відображають знання про ігровий складник процесу навчання, його елементи, логіку й внутрішні зв'язки і є корисними в разі системного застосування. Кожний принцип ніби доповнює й розвиває концепцію ділової гри.

Незвичність гри та її навчальні можливості втрачаються тоді, коли викладач акцентує увагу тільки на навчальній діяльності учасників і будує гру так, щоб спонукати, головню, до навчання, засвоєння, перевірки. Засвоєння й запам'ятовування необхідні, але вони повинні мати місце в контексті виконання тих чи інших дій у грі, а не бути головною метою всієї діяльності. Це треба робити за допомогою інших методів навчання, наприклад на лекціях чи практичних заняттях, що можуть проводитись як підготовка до гри, яка вимагає значного рівня знань.

Відмінності ділової навчальної гри від традиційних методів навчання, її навчальні можливості полягають у тому, що в грі створюються основні закономірності руху професійної діяльності й професійного мислення завдяки спільним зусиллям учасників навчальної ситуації. Але рух професійної діяльності й мислення повинен бути зумовлений дидактично, забезпечений методично. Необхідно створювати такі дидактичні умови, щоб учасники ділової гри мали змогу реалізувати комплекс умінь:

– бачити професійну ситуацію як ціле, уміти аналізувати складники об'єкта діяльності й умови його функціонування;

– виділяти в цій ситуації предмет дій, мету, засоби й результати ситуації;

– формулювати й ставити завдання, виділяти систему дій, забезпечуючи досягнення мети в цих умовах;

– оцінювати результати, формулювати висновки, доводити правильність рішення.

Кожен викладач прагне найбільш раціонально побудувати свою роботу зі студентами, оскільки від цього залежатиме спрямованість особистої орієнтації студентів,

їхні здібності й мислення, розкриття не пасивного, а творчого бажання пізнавати. І не тільки пізнавати, а й брати участь у відкритті нового, дивовижного й незнайомого.

Висновки. Поняття «естетична культур» розглядається як інтегрована особистісна якість, що виражається в здатності індивіда естетично сприймати дійсність і мистецтво, давати їм естетичну оцінку, а також брати активну участь у перетворенні навколишнього світу, втілювати його у створюваних цінностях.

Список використаних джерел

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: методическое пособие / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.
2. Вербицкий А. А. Деловая игра как метод активного обучения / А. А. Вербицкий // Современная высшая школа. – 1982. – № 3(39). – С. 129–142.
3. Верб М. А. Эстетические потребности и духовное развитие личности / М. А. Верб. – Л. : Знание, 1981. – 36 с.
4. Каган М. С. Философия культуры / М. С. Каган. – СПб. : Петрополис, 1996. – 416 с.
5. Крылова Н. Б. Эстетический потенциал культуры / Н. Б. Крылова. – М. : Прометей, 1990. – 146 с.
6. Кудін В. О. Мистецтво і духовний світ молоді / В. О. Кудін. – К. : Рад. шк., 1983. – 97 с.
7. Мельничук С. Г. Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх учителів: монографія / С. Г. Мельничук. – Кіровоград : РВВ КДПУ, 2006. – 248 с.
8. Основні напрямки наукових досліджень з педагогіки і психології в Україні: Педагогіка і психологія // Вісник АПН України. – 1994. – № 1. – С. 5–33.
9. Пашкова Н. Студентам також треба грати – в педагогів / Н. Пашкова // Дошкільне виховання. – 2004. – № 3. – С. 26–27.
10. Печко Л. П. Эстетическая культура личности и ее формирование / Л. П. Печко // Приобщение личности к эстетической культуре в педагогическом процессе: сб. науч. трудов; под ред. А. А. Печко. – М. : Изд-во АПН СССР, 1991. – С. 6–19.
11. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: учебник для студентов пед. вузов: В 2 кн. / И. П. Подласый. – М. : Гуманит. изд. центр «ВЛАДОС», 2000. – Кн. 2: Процесс воспитания. – 256 с.
12. Шиманович І. В. Обґрунтування потреби професійного самовиховання майбутніх вчителів / І. В. Шиманович // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. – Київ–Запоріжжя, 2003. – С. 176–178.
13. Шпак В. И. Эстетический фактор в воспитании учащихся / В. И. Шпак. – К. : Знание, 1985. – 48 с.

Рецензент: Троїцька Т.С. – д.філософ.н., професор

Відомості про авторів:
Волкова Віра Андріївна
vera_bar@list.ru

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь, Запорізька обл.,
72312, Україна

Куліда Оксана Олександрівна
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь, Запорізька обл.,
72312, Україна

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i17.1607>

Матеріал надійшов до редакції 24. 11. 2016 р.
Прийнято до друку 13.12.2016 р.

Естетичне виховання є творчим процесом. Саме активна участь людини в творчій діяльності дає змогу не лише реалізувати її творчий потенціал, а й веде до якісної зміни її світогляду, переконань, поведінки, перетворення особистості на суб'єкта естетичної діяльності.

Ефективному виконанню завдань естетичного виховання, зокрема й підготовці студентів до естетичного виховання дітей дошкільного віку, сприяють форми, методи й засоби активного навчання.

References

1. Verbitskiy, A. A. (1991). *Active learning in higher school: context approach: methodical guide*. Moscow : Vysshaya shkola. [in Russian]
2. Verbitskiy, A. A. (1982). A business game as a method of active learning. *Sovremennaya vysshaya shkola*, 3(39), 129–142. [in Russian]
3. Verb, M. A. (1981). *Aesthetic needs and spiritual development of personality*. Leningrad : Znanie. [in Russian]
4. Kagan, M. S. (1996). *Philosophy of Culture*. SPb : Petropolis. [in Russian]
5. Krylova, N. B. (1990). *Aesthetic potential of culture*. Moscow : Prometey. [in Russian]
6. Kudin, V. O. (1983). *Art and spiritual world of youth*. Kyiv : Rad. shk. [in Ukrainian]
7. Melnychuk, S. H. (2006). *Theory and practice of forming aesthetic culture of future teachers: monograph*. Kirovohrad : RVV KDP. [in Ukrainian]
8. Major directions of research in pedagogy and psychology in Ukraine: *Pedagogy and psychology. Visnyk APN Ukrainy*, 1, 5–33. [in Ukrainian]
9. Pashkova, N. (2004). Students have also to play – as teachers. *Doshkilne vykhovannia*, 3, 26–27. [in Ukrainian]
10. Pechko, L. P. (1991). *Aesthetic culture of personality and its forming*. In : *Introducing personality to aesthetic culture in pedagogical process: coll. of scientific works*. Moscow : Publishing APS USSR. 6–19. [in Russian]
11. Podlasyi, I. P. (2000). *Pedagogy. New course : textbook for students of teacher training HEI: in 2 books. Book 2: Process of education*. Moscow : VLADOS. [in Russian]
12. Shymanovych, I. V. (2003). *Justifying the need for professional self-education of future teachers*. In : *Pedagogy and psychology of forming a creative personality: problems and searches*. Kyiv–Zaporizhia. 176–178. [in Ukrainian]
13. Shpak, V. I. (1985). *Aesthetic factor in students' education*. Kiev : Znanie. [in Russian]

Information about the authors:
Volkova Vira Andriivna
vera_bar@list.ru

Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol, Zaporizhia region,
72312, Ukraine

Kulida Oksana Oleksandrivna
Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol, Zaporizhia region,
72312, Ukraine

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i17.1607>

Received at the editorial office 24. 11. 2016.
Accepted for publishing 13.12.2016.